

Sigito Gedos poezijos analizė – pamokos temos ir užduotys

Vida Lisauskienė

„Poezija iš tikrųjų yra ryšių ieškojimas ir ryšių matymas ar jautimas“ (E. Bukelienė)

Darbalapis.

Galima jame konspektuoti, rašyti atsakymus, atlikti užduotis šiame dokumente. Mokytojas gali keisti šaltinius, užduotis pagal ugdomas kompetencijas ir pamokos tikslus.

1 tema. Moderniosios poezijos temos ir jų interpretavimas S. Gedos poezijoje

S. Gedos kūrybos šaltiniai ir analizė: tradicijos tęstinumas ir novatoriškumas. Gamta ir kultūra (istorija, kalba, asmenybės, kasdienybė). Vaizduotės išlaisvinimas. (Perskaityti L.V. („Baltos lankos“ 134-137 psl. apie S. Gedos kūrybą.) Paraleliai skaityti ir kituose šaltiniuose: *Chrestomatijoje*, 209-214 psl. (*Literatūra 12 klasei, Chrestomatija II dalis*, 2012: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) bei *Pilkame vadovėlyje*. (*Literatūra, XI-XII klasei*, Antroji knyga, *Šviesa*, 2004) 330-340 vadovėlyje. Klausimai padės suvokti eilėraščius.)

Palyginti pateiktą informaciją, ją susisteminti. <https://rasytojai.lt/rasytojai/geda-sigitas/>

<http://www.saltiniai.info/index/details/1237>

Sigitas Geda. Gimtinė ir kalba – žmogaus pradžių pradžia (perskaitykite interviu su Sigitu Geda, prisiminkite jau analizuotus eilėraščius). <https://www.rasyk.lt/ivykiai/interviu-su-poetu-sigitu-geda.html>

2 tema. Kūrybos bruožai, temos, motyvai ir jų atradimas eilėraščiuose. Požiūris į kūrybos paskirtį. Literatūros kritikai apie S. Gedos kūrybą.

Svarbiausių kūrybos bruožų konspektas. Perskaityti eilėraščius ir juos priskirti konkrečioms temoms.

[http://www.xn--altiniai-](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/K%C4%99stutis_Nastopka_Pakeliui_su_Sigitu_Geda.LH6900A.pdf)

[4wb.info/files/literatura/LH00/K%C4%99stutis_Nastopka_Pakeliui_su_Sigitu_Geda.LH6900A.pdf](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/K%C4%99stutis_Nastopka_Pakeliui_su_Sigitu_Geda.LH6900A.pdf)

[http://www.xn--altiniai-](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Rimvydas_%C5%A0ilbajoris_Sigitas_Geda.LH6900A.pdf)

[4wb.info/files/literatura/LH00/Rimvydas_%C5%A0ilbajoris_Sigitas_Geda.LH6900A.pdf](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Rimvydas_%C5%A0ilbajoris_Sigitas_Geda.LH6900A.pdf)

ATLIKTE UŽDUOTIS

(Skaitydami, analizuodami atsirinkite temoms tinkamus eilėraščius)

- laikas ir žmogus
 - gamta ir žmogus,
 - aplinka (kaimas ir miestas) kaip kūrybinės vaizduotės šaltinis,
 - mitas,
 - kalbos galimybės,
 - senoji kultūra, jos vaidmuo,
 - asmenybės,
 - istorija kaip atminties ugdytoja,
 - atminties galia,
 - poezijos paskirtis išsaugoti ir atkurti mitą, istoriją, žmones...
1. Poezijoje itin vertinama kuriančioji asmens galia KALBA transformuoti pasaulį. („Ars poetica“, LV „Baltos lankos“ 139 psl. atsakyti į klausimus raštu).
 2. Papildoma užduotis. Palyginti S. Gedos, Č. Milošo, A. Marčėno to paties pavadinimo eilėraščius. Kokius tikslus kelia autoriai kurdami poeziją?
 3. Dažnai eilėraštis – pradžios ieškojimas. Domėjimasis seniausiais tekstais sutampa ir su poetinėmis etimologijomis, savotišku ėjimu į kalbos ištakas, kur slypi svarbiausia informacija apie pasaulį. Rinkinys „Babilono atstatymas“ (1994) įrodo S. Gedos siekį atstatyti Babiloną – atkurti pirmąją kalbą, prokalbę, nuvalyti nuo kalbos viską, kas ant jos susikaupę. Poetui labai svarbi kilmė – pradžią pradžia, todėl jis bando atrasti arba sukurti, bet pateikti kaip tikrą atskiros žodžio, gramatinės formos atsiradimą. Sudėtingi poeto tekstai įrodo, kokia galinga yra kūrybinė vaizduotė ir kokios jos versmės

slypi mūsų kalboje. Visa tai leido apie kalbą ir gimtinę kalbėti kitoniškai, moderniai. („Pirmoji pynė“, Chr., 217 psl).

4. S. Geda kuria daugiasluoksnį ir daugiaprasmią eilėrašį. Jo žodis nesutampa su įprastais kalbos dėsniais, bet nepaklūsta ir gyvenimo logikai. „Poetiniame kūrinyje žodis tuo pat metu vartojamas ir tiesiogine ir perkeltine prasme. Eilėraštyje gali nebūti nė vieno tropo, nė vieno specialaus poetinio papuošalo ir, nepaisant to, jis visas gali būti prisodrintas vidinių poetinių prasmių.“ (K. Nastopka) („Į suartą žemę bežiūrint“, L.V. „Baltos lankos“ 137 psl. atsakyti į klausimus raštu).
5. Poetas iš prigimties įžvelgia netikėtų sąsajų, atitikmenų ir lyginimo galimybių ten, kur kitas jų nė neįtartų esant. Šis poetinės kūrybos bruožas ypač ryškus S. Gedos eilėraščiuose. Juose netikėti sugretinimai, asociatyvūs ryšiai praplečia pasaulio įsivaizdavimą, naujai atskleidžia būties, gamtos, gyvenimo, grožio esmę. Poezijoje yra daug žaidimo, improvizacijos ir savotiškos provokacijos. Metaforos jo lyrikoje tampa savarankiškais veikėjais. Spalvų, žodžių žaismė kuria naujas prasmes. (Septynelis apie nebyliają prapultį“, Chr. 218 psl.)

Užduotis. Pagrįskite pasirinktą teiginį nurodyto eilėraščio analize. Galite atlikti ir visas užduotis dirbdami grupėmis: 3, 4, 4, 5. Pasidalinkite savo įžvalgomis.

3 tema Pasaulio vaizdinys ir jo meninė raiška. Mitinės vaizduotės ir istorinės atminties galia. Teiginių pagrindimas. Eilėraščių analizė.

1. S. Gedos poetinis pasaulėvaizdis kosminis. S. Gedai svarbūs didieji vaizdiniai: žemė, vandenys, kosmosas, begalybė. Žemė, žmogus, Visata nėra vienas nuo kito atskirti, viskas tartum „sumaišyta: „Vartosi prie žemės lygūs – / žmonės – paukščiai – gyvuliai.“ Dvi realybės susijungia į vieną, keičiasi, mainosi. („Lietuvos atsiradimas“, LV „Baltos lankos“ 137 psl. atsakyti į klausimus raštu arba <https://smp2014lt.ugdome.lt/11-12/lietuviu-literatura/modernioji-xx-a-antrosios-puses-literatura/sigitas-geda/1657>
2. „S. Gedai žemė, kosmosas ir žmogus stovi tame pačiame hierarchijos lygmenyje kaip lygiaverčiai partneriai.“ (V. Kubilius) Jie visi veikiami laiko. („Buvau į Lietuvą išėjęs“, LV „Baltos lankos“ 137 psl. atsakyti į klausimus raštu arba <https://smp2014lt.ugdome.lt/11-12/lietuviu-literatura/modernioji-xx-a-antrosios-puses-literatura/sigitas-geda/1657>

3. Jo poezijoje daug vaizduotės žaismo, gamtos stichijų žaismo, gaivališkų jėgų (instinktų) šėlsmo, net erotikos (pomirtinė knyga „Siuita Virginijai“) („**arkliai siūbuoja žalią horizontą**“ Chr., 215 psl. <https://smp2014lt.ugdome.lt/11-12/lietuviu-literatura/modernioji-xx-a-antrosios-puses-literatura/sigitas-geda/1657>)
4. „Laiką jis matuoja didžiulėmis atkarpomis, jausdamas neišardomą ryšį tarp to, kas buvo ledynų gadyneje ir to, kas vyksta šiandien.“ (V. Kubilius). Pamatinė žmogui yra jo gimtoji kultūra, kuri sujungia čia esančius ir dabar gyvenančius („**Jotvingių žemė**“, LV „**Baltos lankos**“ 138 psl. **atsakyti į klausimus** raštu <https://smp2014lt.ugdome.lt/11-12/lietuviu-literatura/modernioji-xx-a-antrosios-puses-literatura/sigitas-geda/1657>)
5. „S. Geda yra labai stiprios vaizduotės kūrėjas. Perkuriančios, pertvarkančios vaizduotės, kuriai atramą suteikia tautosaka, senieji mitai, <...> istorija, reali ir legendinė.“ (E. Bukelienė) („**Giesmė apie pasaulio medį**“ **analizuotas II kurse L.V. „Baltos lankos“ 137 psl. atsakyti į klausimus žodžiu** <https://smp2014lt.ugdome.lt/11-12/lietuviu-literatura/modernioji-xx-a-antrosios-puses-literatura/sigitas-geda/1657>).

4 tema. Žmogaus įsipareigojimas kultūrai. Poetas – kultūros kūrėjas ir tradicijų tęsėjas

Užduotis. Perskaitykite nurodytus eilėraščius.

1. Atsakomybė kultūrai pasireiškia kūrybos tradicijos tęsa. „Eilėraščių rašymas visuomet man buvo ryšio su platesniu pasauliu, dangumi ir žeme ieškojimas, bandymas susikalbėti pirmiausia, žinoma, su kitais – gyvais ir mirusiais žmonėmis, civilizacijomis ir kultūromis“, - sako poetas (**poema „Strazdas“** <http://www.tekstai.lt/buvo/tekstai/geda/strazdas.htm>, „**Maironio mirtis**“ Chr., 220 psl.).
2. Valstybingumo atkūrimo idėjos skleidimas reiškiasi gręžimusi į istorinės Lietuvos laikus. („**Gedimino valstybės fragmentas**“, 228 psl. Chr.)
3. Pamatinė žmogui yra jo gimtoji kultūra. („**Žemės arimas**“, 216 psl. Chr.)
4. Poetas – pasaulio kultūros dalis ir jos tradicijų tęsėjas. Bibliniai ir pasaulio istorijos ir mitologijos ženklai. (**Pasirinkto eilėraščio analizė dirbant poromis arba grupėmis: „Pirmoji pynė**“, 217 psl.

chr. „Nakties žiedai“, „Viešpaties rožių ilgesys“, „Himnas laukų krosnelei“, „Septyneilis apie nebyliąją prapultį“ 218 psl. Chr.)

Užduotis. Eilėraščių analizė. Išanalizuoti vieną pasirinktą eilėraščių raštu arba žodžiu remiantis pateiktu planu:

1. Tema. Pavadinimo nuorodos.
2. Lyrinio subjekto situacija, jo santykiai su objektu, išgyvenimų kaita: vyksmas ar veiksmas (turinio lygmuo);
3. Žanrinės ir stilistinės ypatybės: eilėraščio tipas, literatūros kryptis, kuriai priklauso eilėraštis, kompozicija, poetinė kalba (leksika, sintaksė, fonika) – raiškos lygmuo;
4. Kultūros ženklai (konteksto lygmuo), esantys eilėraštyje, istorinis kultūrinis kontekstas, lėmęs poeto koncepciją;
5. Eilėraščio visumos prasmė: problemos, pagrindinė mintis, vertybės, (prasmės lygmuo). Kūrinio kultūrinė, estetinė, visuomeninė vertė, jo vaidmuo kultūroje, problemų aktualumas (kūrinio aktualizavimas).
6. Netikėti atsivėrimai: asociacijos, žodžio sąskambiai, spalvos, paralelės, priešpriešos, kilusios mintys, kultūrinės sąsajos. Požiūris į poezijos galimybes.

Kartojimo užduotis. Prisiminkite, kokį vaidmenį lietuvių kultūros istorijoje J. Marcinkevičius suteikė Mažvydui, M. Martinaitis Donelaičiui ir S. Geda Strazdui arba Maironiui. Pabandykite jį apibendrinti 3-5 sakiniais.

N. D. Perskaityti: Rimvydas Šilbajoris. „Sigitas Geda: iš toliau ir iš arčiau“, el. chrestomatija. 2414 psl. Kokia žiūros perspektyva ir kaip Sigitas Geda vertinamas literatūros kritiko?

Užduotis. Įvertinkite anoniminę recenziją. Parašykite savo nuomonę. Polemizuokite ir argumentuokite konkrečiais eilėraščiais.

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LH00/Anonimin%C4%97_recenzija_Daigai_be_%C5%A1a_kn%C5%B3.LH6900C.pdf

5. tema. Ruošimasis rašiniui. S. Gedos ir H. Radausko kūrybos lyginimas: panašumai ir skirtumai. Transformacijos principas. Lyginamoji analizė.

Užduotis: Pasirinkti vieną temą ir du tos pačios temos S. Gedos, H. Radausko ar kito poeto eilėraščius ir parodykite, kaip taikant transformacijos principą sukuriamas naujas poetinis pasaulis. Aptarkite eilėraščių temines, problemines ir idėjines sąsajas bei skirtumus.

1. Kūrėjo vaidmens suvokimas. Eilėraščių lyginimas **H. Radauskas „Dainos gimimas“, S. Geda „Ars poetica“, „Žemės arimas“ ir kt.**

2. Atminties tema. M. Martinaičio, Maironio, H. Radausko, S. Gedos kūryboje (Panašumas ir skirtumai) Maironis „Trakų pilis“, M. Martinaitis „Prisiminimas (Serbenta)“, **H. Radauskas „Homero jaunystė“, S. Geda „Giesmė apie pasaulio medį“, „Gedimino valstybės fragmentas“ ir kt.**

Gedai rūpi valstybės ir lietuvių likimas istorijoje:

3. Gamtos ir žmogaus santykis. S. Geda „Medžio daina ant šaligatvio“, H. Radauskas „Kaštanas pradeda žydėti“, „Stebuklas“, „Sustojusios atsigerti gervės“).

4. Žmogaus santykis su kultūra Maironio, H. Radausko ir S. Gedos poezijoje (Maironis „Užtrauksime naują giesmę“, H. Radauskas „Pasaka“, S. Geda „Maironio mirtis“ ir kt).

5. Meno galios suvokimas ir kultūros tęstinumas H. Radausko ir S. Gedos poezijoje. (H. Radauskas, „Pasaka“, „Apolonas“, S. Geda „Kasdienis gyvenimas“, „Žmonija – kūdikis“ yra *Lietuvių literatūros skaitiniuose*, sudarė Elena Bukelienė, 1996, psl.451)„Žemės arimas“ ir kt.).

7. Įsipareigojimas tėvynei Maironio ir S. Gedos lyrikoje (S. Geda „Lietuvos atsiradimas“, Maironis „Taip niekas tavęs“ ir kt.).

8. Žmogaus egzistencijos apmąstymas.(H. Radauskas „Vakaras“ ir S. Geda „Į suartą žemę bežiūrint“ ar kt.).

9. Kalba (žanro, šaltinio, žodžio kontekstas ir atmintis) kaip kūrybos šaltinis. (H. Radauskas „Malda į blondinę“, S. Geda „Etimologijos“, „Gedimino valstybės fragmentas“ ir kt.).

Remiantis susisteminta medžiaga (panašumais ir skirtumais) parašyti rišlų 500 žodžių rašinį arba parengti pranešimą žodžiu.

TEMOS ATSKLEIDIMO PLANAS

1. Kieno ir kokią tradiciją tęsia (temos, motyvai, įvaizdžiai, kompozicija, kalba, vaizdų prigimtis)? Pasirinkite rašytoją ir jo kūrinius, su kuriais lyginsite.
2. Kokias idėjas, požiūrį, vertybes, pasaulio, žmogaus sampratą išreiškia poetiniais vaizdais? Kaip šie vaizdai sukuriama (spalvos, kalba, aliuzijos, paralelės, priešpriešos, analogijos, palyginimai, metaforos, užuominos, kontekstai)? Transformacijos principo taikymas.
3. Kokia literatūros kritika galima pasiremti analizuojant ar darant išvadas.

Apibendrinimas.

4. S. Gedos poezijos novatoriškumas (naujų prasmių sukūrimas / atsiradimas). Jo vaidmuo kultūroje.
 - S. Gedai rūpi Lietuva. (Žiūr. parašymo laiką ir pavadinimą)
 - Gamta yra gyvybės ir gyvenimo tęstinumo liudytoja, nuolatinio atsinaujinimo ir vilties šaltinis.
 - Menas suteikia galimybę atkurti ir sukurti tai, ko nėra, bet kas buvo ar kas vėl gali būti.
 - Kalba veikia ir savo tiesioginėmis, ir perkeltinėmis reikšmėmis, o spalvos tampa ne estetinio pasigėrėjimo, bet dvasinių būsenų atitikmenys: dominuoja juoda žemės spalva, balta – dangaus, mėlyna – vandens, geltona – šviesos, saulės, žalia – gamtos, raudona – kraujo, aistros, meilės, ruda – molio ir kartu žemės gelmių spalva.
 - Kultūros ženklai, įvaizdžiai žadina atmintį ir sąmoningumą, provokuoja atsakyti į esminį egzistencinį klausimą, kodėl esu, iš atsakymo iškyla kiti klausimai - kur, kaip esu?